Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SILKEGADE

HISTORISK-TOPOGRAPHISK BESKREVEN

VED

O. C. NIELSEN,

CASSERER, TOPOGRAPH.

Silkegade set mod Pilestræde (i Baggrunden).

Tidspunktet er omkring 1898, forinden Nedbrydningen af Pilestræde paabegyndtes i Anledning af Opførelsen af det nye City-Kvarter.

ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN

1933

SILKEGADE

HISTORISK-TOPOGRAPHISK BESKREVEN

VED

O. C. NIELSEN,

CASSERER, TOPOGRAPH.

Silkegade set mod Pilestræde (i Baggrunden).

Tidspunktet er omkring 1898, forinden Nedbrydningen af Pilestræde paabegyndtes i Anledning af Opførelsen af det nye City-Kvarter.

ARNOLD BUSCK

KJØBENHAVN

FORTALE

Denne Beretning er udarbejdet paa Grundlag af det i Archiver og Bibliotheker indhentede, authentiske Materiale, og dertil har jeg haft god Nytte af Dr. O. Nielsens og Carl Bruuns »Kjøbenhavns Historie«, Kjøbenhavns Diplomatarium samt flere Værker, Skrifter, Blade etc.

FORFATTEREN

SILKEGADE

Dette Gadenavn rummer i sig Mindet om de Silkevævere, som i en fjærn Fortid havde deres Boder og Værksteder her i Gaden. Saa virksom og utrættelig Kong Christian den Fjerde var, for paa alle Maader at ophjælpe Handel og Industri, blev det ogsaa for ham en Sag af Vigtighed at faa oparbejdet en hjemlig Silkeindustri, og anstillede derfor et Forsøg paa at faa Silkeværerier i Gang her. Til dette Øjemed købte Kongen i 1619 Eske Broks store Gaard paa Kjøbmagergade, hvilken tidligere havde tilhørt Birgitte Gjøe. Denne Gaard havde Herluf Trolle, der var død 1565, tidligere afhændet til Henrik Abel, og den beskrives da som liggende „norden for sal: Jomfru Dorethe Gjøes Gaard og sønden for sal: Jomfru Ingeborg Bildes Gaard". Den gik helt igennem til Pilestræde, men var delt i 2 Ejendomme, da den den 12te April 1604 solgtes af Jakob Høg til Eske Brok.

Efter at Ejendommen var nedrevet og dette store Areal jævnet, udlagdes Gaden, nuværende Silkegade, fordum ogsaa kaldet Silkevævergade, mellem Kjøbmagergade og Pilestræde, midt igennem den store Grund, som blev udparcelleret i mindre Dele, og Kongen befalede derpaa, den 11te Marts 1620, at der skulde opføres 28 Bygninger, 14 paa hver Side af Gaden, til Boliger og Værkstedsrum for alle de indkaldte Silkevævere og Farvere, der under Urolighederne i Tyskland var bleven nødt til at forlade deres Hjem.

Det kongelige Brev herom lyder saaledes:

„Christian 4 giørre alle witterligt, at wii naadigst

„haffuer ladet fortinge med neruerendiss Willumb „Powellssen, indwohner vdi wor kiøbsted Kiøbenhaffn, „at hand schal aff grund opmure och forferdige den „wor pladtz, som wii fra Kiøbmagergaden och vd till „Pillestrede haffuer ladet igennom bryde, och schal „forskrefne pladtz opbyggess med 28 wohninger, 14 „paa huer side aff gaden, och mue paa huer side „langs med gaden, som schal gaa igennom forskrefne „pladtz fra Kiøbmaggergade ud til Pillestrede, schal „were haffandet hunder alen langh, j½ steen tyck, „skillerummene j steen tyck, brandtmurene imellem „forskrefne wohninger j steen tyck, och schal muren „fra grunden op till tagget were 13 alln høy och „gaufflen 10 aln høy, de vnderste stuer, kammer och „werellsser 6 aln, de offuerste 5½ alln vnder lofftet, „och vdi forskrefne vohninger were thow och tredue „skorsteenne, sextan vdi huer lengde och paa huer „side aff gaden, och schal huer aff forskrefne woh- „ninger were 10 aln i firekanten vndtagen de 4 woh- „ninger, ehn paa huer ende af huer lengde aff gaden, „som schulle were 15 aln, och schal gaden langs igen- „nom forskrefne wohninger were 12 aln bred. Schal „hand och siellff paa sin egen omkostningh graffue „kellderne vnder forskrefne wohninger, som schulle „werre 2 aln dybe vdi jorden och 2 aln offuer jorden, „dissligeste legge grundwollen, gulffuene, saa wel „offuen j hussene som j kiellderne, lege och schiellne „taggit, och alt huiss muhrscheden wedkommer for- „suarligen, effter de tuende affridtzer paa grunden „saa wel som bygningen j sigh siellff, Hanss van „Steenwinckel, tillsiundtzmand offuer wohre bygninger, „stillet haffuer, som aff forskrefne Willumb Powells- „senn vnderschreffne ehre, huilcket forskrefne arbeyde „inden S. Mortenss dagh førstkommendiss schal were, „saa wit murscheden wedkommer, fuldferdigh giortt. „Och wille wi for same forskrefne arbeyde lade giffue „hannom for huer siide aff gaden, som schal were „150 alln langh och bygt efftersom forschreffuit staar,

„1600 dlr. courrant, huillcke hannom effter haanden
„och efftersom arbeyde gaar for sigh schal giffuiss
„och fornøyess.
„ Haffniæ 11 martij anno 1620.

Disse Boder, hvis Opførelse gik hurtig for sig, skulde endvidere være saaledes indrettet med Døre, at man kunde passere gennem hele Rækken fra den ene Stue til den anden, hvilken Bekvemmelighed Kongen dog forbeholdt sig selv, og ingen anden maatte have en Hovednøgle til disse Gennemgangsdøre.

Da Husene stod færdige, indrettedes Fabrikken, som dreves af Kongen selv, idet han skaffede Raamaterialerne, lønnede Arbejderne, og solgte Varerne for egen Regning. Til at lede den daglige Drift ansattes nogle Udlændinge, og en af disse var den bekendte Hollænder, Lorens v. Møllengracht eller Meulengracht. Rundt om i Værkstederne blev der arbejdet med Liv og Lyst, og Foretagendet syntes at have de bedste Fremtids Muligheder. Fyrst Christian af Anhalt fortæller „at der var 100 Værksteder, hvori der gjordes alle Slags smukke Tøjer saa sirlige som i Vælskland". Silkevæverne forfærdigede her en stor Del af de kostbare Stoffer, der hørte til Tidens: Gyldenstykke, Fløjl, Capsa, Atlask, Damask, Armassin, Snorer, Borter, Baand m. m., under Tilsyn af 4 kjøbenhavnske Borgere. Det var Kongens stadige Bestræbelse at gøre Varerne lige saa gode som Udlandets, men vistnok uden Held, ligesom han paa forskellige Maader søgte at fremme Afsætningen.

I Marts 1623 foreslog Kongen paa en Herredag i Odense, at alle fremmede Silkevarers Indførsel skulde forbydes med Undtagelse af slet d. v. s. glat Fløjl, slet Atlask og Taft „eftersom den indenlandske Industri tager saa stærkt til, at den kan forsyne Riget med adskillige Silkevare", og Raadet havde intet herimod, hvis Silkevarerne kunde forfærdiges i Riget i tilstrækkelig Mængde, af lige Godhed og for samme Pris som de udenlandske, men det var netop disse 3 Fordringer, man ikke kunde opfylde. Fra Holland og Hamburg fik man nemlig baade billigere og bedre Varer, og Kongen havde derfor allerede den 30te

April 1622 maattet nedsætte Priserne med 2 %: „saa vi det kan blive des snarere kvit", men det værste var dog, at Haandværkerne begyndte nu allerede saa smaat at blive ked af det hele og en efter en svigtede, nogle forlod Byen og nedsatte sig andetsteds i Riget, andre rejste ud af Landet, hvorfor det den 22de August 1623 blev forbudt Manufactur-Haandværksmestre at forlade Staden. Den kongelige Befaling herom stilet til Axell Arenfeld har følgende Ordlyd:

„C. 4tus. Wor gunst tilforn.

„Wid, at efftersom wij naadigst komme vdj forfaring, „huorledis en deell de handtvercks mestere, som at- „skillige manufacturer her udj vor kiøbsted Kiøben- „haffn aff silcke, vldett och lindett forarbeyder, sig „understaaer fra byen att begiffue och enten sig an- „dersteds der udj rigett at nedersette och deris handt- „verck at driffue eller och vell gandske vd aff rigett „at drage, da effterdj vj saadanne mestere attskillige „fordeell och forstrechninger saa vell for deris opbry- „delse som i andre maader serdelis der udj at wj huer „dennem nogle aars fri husleye haffuer forundt, thi „bede vj dig och her med naadigst befale, at du ingen „saadan mestere tillsteder herfra och aff voris arbeide „at begiffue, med mindre end de os alt saadant igien „erstattendis worder. I lige maade saa fremt nogen „ertappis kand, som sig allerede herfra begiffuett „haffuer, da skall du och saadanntt hos dennem lade „affordre ved arrest eller andre maader, som best „skee kand.

„Dermed etc.

„ Hafniæ 22 augusti 1623.

Vanskelighederne ved Driften blev dog snart saa store, at Kongen foretrak at overdrage hele Fabrikken med dens Lager og Maskiner til et Silkecompagni, hvis vigtigste Deltagere var Johan de Villum, Johan eller Jan Bøcker von Delden og Karl Thisen.

Det kgl. Brev om Silkevæveriets Overdragelse til Compagniet er af 30te Novb. 1623 og lyder saaledes:

„Christian 4 giøre alle witterligt, att efftersom oss „elschelige Johan de Willum, borger och indwohner „her i wor kiøbsted Kiøbenhaffn, och Jan Bocker von „Delden, Jørgen Bocker, Lorentz von Møllengraff och „Karll Tisøn, vnderdanigst haffuer verett begierendis „wi dennom naadigst ville offuerlade dend silcke- „ueffuerie och andre manufacturer, som wi for nogen „thid siden her udi forskrefne wor kiøbsted Kiøben- „haffn naadigst haffuer ladett anstiffte och begynde, „saa och en tid lang continueret och wed lige holdett, „da haffuer wi (samme deris underdanigste begiering „att effterkomme) naadigst beuilgett denneom for- „skrefne handell, och paa dett de saadan manufac- „turers brug och handell des bedre kunde forttsette, „da haffuer wi forschrefne Johans de Willom, Jan „Bocker von Delden, Jørgen Boecker, Lorentz von „Møllengraff och Kal Tisøn, samtt flere deris consorter „effterskreffne conditioner och wilckor naadigst for- „undt och beuilgett som efterfølger:

1. „Førsst ville vi naadigst thill dennom affstaa dend „handell med allehaande silcke och wlden ware, som „er fløyell, caffa, armesin, tubin och allehaande small- „gudt aff legatur, miscellan, lagant, riselske och da- „minske ware, groffgrøn, engelske damask, hernsaien, „saibai och dislige ware aff allehaande slags och sor- „teringer aff legatur, som vi med stoer bekostning „naadigst haffuer ladett paabegynde och anrette, att „forskrefne silcke compagnie och deris med redere och „participanter allene och ingen anden udi neste effter- „følgende tolff aar, att regne fra dend 1 martij først- „kommendis, naer mand skriffuer aar 1624, och siden „tolff aar der nesteffter maa och skall forskrefne ware „her udi forschrefne wor kiøbsted Kiøbenhaffn lade „forarbeide aff alle forbemelte och andre deslige „slaugs, efftersom udi Holland och Hamborgh for- „arbeidis, icke heller wille wi nogle aff forskrefne „ware emidlerthid thillstede herudi rigett att indføris, „aldelis effter woris naadigste wdgangen forbud, date-

„ret her paa vortt slott Kiøbenhaffn den 20 maij 1622.

2. „Dernest skulle de och alle materialia aff alle slags „silckeuare udi forskrefne thid uden nogen told eller „tynge indføre, saa och warene paa samme viis uden „told, huor dennom lyster och de best kand, igien „udføre, dog dersom nogen wformodelig thillfelde „kunde foraarsage herudinden att forandre, wille wi „oss naadigst forbeholdett haffue udi denne punct, „efftersom fornødenheden kand udkreffue, att dispen- „sere och forandre, och skall vlden, linnen och bom- „uldzgarn thill allehaande legatur och andett arbeide „dett meste mueligtt herudi rigett spindis, huortill wi „naadigst ville beuilge, att udi børnehusett hersamme- „stedz for billig betalning (efftersom segelmesterne „erkiender) maa spindis, saa och silcke vindis, sammt „bomuld udkratzis och andett arbeide forrettis, som „derinde kand giøris eller hereffter kand bliffue giortt; „dog huis dett icke kand thillstrecke (som her udi „rigett kand spindis), da mue de alle slags garn „indføre.

3. „Skall forschrefne compagnie alleslags saadanne ware „maa selge udi hele støcker, dog icke udi alne maaell „och alne, thill kremmere och kiøbmend, som dermed „handle, och thill adelen thill deris egett behoff i „støcker tall, och maa de udi de første to eller tre aar „(indtill handelen kommer udi suang) udføre alle slags „aff de ware forschreffuitt staaer, undtagen silcke „ware, och dett allene hid thill forschrefne wor kiøb- „sted Kiøbenhaffn och icke andenstedz, och naer for- „screfne to eller tre aar ere forløbne, da skulle de „landett och rigett med alle saadanne ware saa uell „som silcke ware fuldkommeligen forsørge, som dett „sig bør.

4. „Skall och ingen handuercksmestere eller andre aff „menistiske eller wedderdøberske religion aff dennom „hid udi landett indføris, eller anden forbøden religion, „som icke her udi rigett hidindtill er beuilgett eller „thillsted, medens de skulle høyeste flid anuende att

„bekomme aff voris religions foruandte, huormed de „dennom oprigtigen och troligen skall forholde, som „de vnderdanigst loffuett haffuer.

5. „Skall och en huer mester i dett ringeste haffue en „eller to danske drenge att lere, paa dett handt- „uerckerne dett meste mueligtt her udi rigett maa „forplantis.
6. „Skall det och vere voris kiere thro vndersaatter, „danske kiøbmend och andre, fritt fore udi handelen „med att indtrede, nu och sex neste effterfølgende aar, „dog skall ingen thillstedis udi handelens direction „att med vere, med mindre de med deris consorter „haffuer indlagtt thi thusinde rix daler.
7. „Huad wi nu aff silcke giortt och wforarbeidet haffuer, „dett skall forschrefne compagnie antage och bliffue „leffuerett, efftersom dett kommer oss att koste, och „skall dett giøris thill rett capital, och forschrefne „compagnie derfore giøre oss nøyagtig forsickring och „aarligen deraff wnderdanigst giffue oss thill rente „6 pro cento, och skall forschrefne compagnie for- „schrefne capital till tuende terminer affbetale, halff- „parten sex aar effter dend første martij nu førstkom- „mendis, thill huilcken thid forschrefne compagnie skall „angaa, och resten naer forschrefne compagnies termin „er ude, nemlig 12 aar effter forschrefne den 1 martij, „som forschreffuitt staaer.
8. „Wdi lige maade skall altt redskabett med lalander „mølle, polere mølle, perserie, gumbencke, saa och „borrattfarffuerie, silckefarffuerie, bommersidefarffue- „rie och mere, som handelen anhenger och thillhører, „aff w-uillige, som sigh derpaa forstaaer, taxeris for en „lidelig priis, huilckett ochsaa skall giøris thill ett „capital och lige ued silckett effter neste forgangene „punct betalis, nemlich halffparten 6 aar effter for- „schrefne dend første martij førstkommendis och resten „om tolff aar, naer forschrefne compagnies termin „forløben er, och skall forschrefne redskab betalis „med saadanne ware, som wi naadigst aff compagniet

„lader fordre, dog skall compagniet ingen rente der-
„fore paaregnis att udgiffue, och ville vi naadigst alle
„siags ware, som wi kand behøffue, allene hoes for-
„schrefne compagnie udtage och icke hoes nogen anden,
„och skulle de for oss vnderdanigst lade forarbeide
„saadanne slaugs ware paa munster och viis och aff
„saadanne brede, som dennom befalis, och skall de
„altid holde thiuffge silcke ueffue gaaendis med jta-
„lienske brede aff fløiell, caffa och andre silckeuare,
„som wi naadigst lader bestille och kand behøffue,
„resten maa de aff saadanne brede lade opsette, som
„dennom kand vere bequemmeligst.

9. „Skall de varene giffue och selge for en billig och
„lidelig pris, efftersom udi Holland och Hamborgh,
„och dennom icke thill nogen høy (pris) maa opsette
„eller forhøye och dett à l'advenant, efftersom de ere
„gode och brede thill, och skulde de selff holde Segel-
„husett och segellmesterne lønne, som dogh saa uell
„som farffuerne och de warerne bereder uden com-
„pagniet och eedsuorne skulde vere.
10. „Naer disse forschrefne tolff aar ere forbi, wille vi
„naadigst denneom for nogen anden privilegere widere
„compagniet att continuere, dog skulle de dennom thill
„billige middell, som der aff andre kunde forslaes,
„lempe och accommodere.
11. „Wille wi och naadigst cavere for forschrefne com-
„pagnie for halfftrediesindztiuffge tusinde rix daler
„in specie paa omslagsmaneer och skick, dog att com-
„pagniet oss vnderdanigst nøyagtigen forsickrer oss
„skadisløss att holde, och dersom forschrefne summa
„bleff inden 6 aars thid opkreffuen att de skulde
„erleggis, da saa fremtt compagniet forschrefne sum
„paa andre steder kand thill veye bringe, wille wi
„naadigst endda widere for forbemelte sum loffue och
„godsige, dog icke lenger end udi de 6 neste aar effter
„dend 1 martij 1624.
12. „Och effter wi forschrefne compagnie forschrefne pri-
„vilegier naadigst haffuer indulgeret, wille wi naadigst

„lade forbinde alle forschrefne ware att indføris udi „vore riger och lande. Befindis nogen sig derimoed „att forgribe, da altt saadant thill fire skiffte att vere „confisceret, oss en deell, forschrefne compagnie en „deell, dend dett angiffuer en deell och resten thill „de fattige.

13. „De woninger udi Silckegaden och andenstedz her i „byen, som oss thillhøre och nu nogen handuercker „udi boer, eller her effter aff forschrefne compagnies „mestere eller folck kunde indkomme, wille wi naa- „digst med w-uillige borgere paa en billig hus leye „lade sette, for huilcken compagniet skall indstaa och „dend aarligen udi wortt rentekammer thill fulde nøye „lade erlegge.

14. „Och efftersom forschrefne Johan de Willom, Jan „Bocker von Delden, Jørgen Boecker, Lorentz von „Møllinggraff och Karll Tisøn, som her udi rigett ere „bosiddendis, formener att wille bringe Poffuell de „Willom, Jan von Lier, Abraham Heyermans och andre, „som uden rigett ere boesiddendis, med udi forschref- „ne compagnie att indlegge och participere, da der- „som forschrefne uden rigett boesiddende icke paa de „conditioner forschrefne staaer wille udi forschrefne „compagnie med vere, saa skall dog disse forschrefne „Johan de Willom, Jan Boecker von Delden, Jørgen „Boecker, Lorentz von Møllengraff och Carll Tisøn „thillforpligtt vere alligeuell thill dend 1 martij først- „kommendis samme forschrefne handell fuldkomme- „ligen att antage, med andre som herudi rigett eller „andenstedz ere boesiddende och med dennom derudi „ville indlegge, och holde och effterkomme alle for- „schrefne puncter och artickler udi alle maader som „forschreffuitt staaer.

„ Thi forbiude vi alle vore embitzmend, fogder, „borgemestere och raaed, toldere och alle andre for- „schrefne Johan de Willom, Jan Boecker von Delden, „Jørgen Boecker, Lorentz von Møllengraff och Karll „Tisøen herimoed etc.

„ Hafniæ dend 30 novembris anno 1623.

Om ovennævnte Johan de Villum vides det, at han var en indvandret Hollænder og døde 1631. Johan Bøcker von Delden var Søn af Adam Bøcker og Vendele von Delden og Stedsøn af den bekendte Borgmester Mathias Hansen; han kaaredes til Raadmand 24de April 1630, og gav da 60 Sletdaler i de Fattiges Jernkiste; i Christian den Fjerdes Krig med Kejseren var Bøcker og Møllengracht Leverandeurer af Krigsfornødenheder, hvorfor de for en Del af Betalingen fik Anvisning i en stor Mængde Ladninger Tømmer fra Norge og 21,000 Rdl. af Bergens Told. Bøcker drev desuden en Krudtmølle i Brede.

Den 24de Marts 1624 beskikkede Kongen Karl Thisen, Kristoffer Tønner, Johan von Holt og Hans Gelfus som særlige Tilsynsmænd med Silkevæverne, idet de skulde paase, at Materialerne indkøbtes for et billigt Køb og at der var godt Forraad. Karl Thisen skulde navnlig sætte Prisen paa de Gyldenstykker, Fløjl, Capsa, Atlask, Damask og andet, som blev vævet. Vægten, Størrelsen og Prisen skulde paategnes ethvert Stykke med Pergament og Bly; dog var der tilforordnet Seglmestre til at segle og sætte hvert Stykke, hvoraf Benævnelsen Seglhuset paa en af Bygningerne. Mestrene skulde selv vedligeholde Redskaberne, men skulde derimod have deres fulde Arbejdsløn, og Karl Thisen skulde tilkendegive Kongen, om nogen Væver eller Farver fik højere Løn, end der blev givet i Holland eller andre Steder; de 4 Borgere skulde ogsaa have Tilsyn med Farverne „og aldeles ingen Undskyldning annamme, om Tøjet ikke var farvet saa skønt som i Udlandet, da Farverens Haandværk i Sønderlighed et Haandværk er, hvor Syn gaar for Sagn".

Den 7de Jan. 1625 udstedte Kongen den Anordning for Silkecompagniet, at der ingen Drenge maatte oplæres hos Mestrene uden disses egne Børn, Kongens indfødte Undersaatter eller af Fremmede de, der hørte til Landets Kirke. Børnene skulde efter Overenskomst med Biskoppen indfinde sig hos Præsterne eller Degnene at undervises i Guds sande Frygt og deres Børnelærdom „anseende Vi samme Haandværkere ikke har ladet indhente for nogen

ny Religion og Dyrkelse at lade stifte og i vore Riger indføre", og en Gang hvert Fjerdingaar skulde der til Biskoppen og Magistraten indleveres en Fortegnelse over Drenge og Svende. De skulde have Indseende med, at naar Kongens Undersaatters Børn havde udlært, skulde de sættes paa Tovene og lære for Svende og at de undervistes med Flid og tilholdtes at arbejde renlig og flittig, hvorimod de ogsaa skulde være forpligtede til at tjene Compagniet for en billig Løn.

Der hengik dog ikke ret lang Tid, før det viste sig, at trods Ledernes Indsigt og Sagkyndighed, Iver og Arbejdslyst, kunde det private Værk lige saa lidt betale sig som det Kongelige, og det gik med Silkehuset, som det var gaaet med Børne- og Tugthuset, det bragte kun Tab, og den gamle Sætning: „Godt begyndt er halvt fuldendt" kom udmærket til at passe paa dette Foretagende, der blev en afgjort Fiasco. I 1626 erklærede Silkecompagniet, at det ikke kunde fortsætte Bedriften „uden mærkelig Skade for sig selv saavelsom for Kongen", og derfor fornuftigvis indstillede Virksomheden, hvilket blev en stor Skuffelse for Kongen, der havde næret de lyseste Forhaabninger til, at Silkecompagniet med Tiden skulde blive et lucrativt Foretagende til Gavn for Landet. Kongen befalede nu Fredrik Reetz og Ernst Normand at sammenkalde Deltagerne, der havde andraget til Kongen, at de ikke længere kunde vedblive uden mærkelig Skade for dem saavelsom for Kongen, og forhandle med dem. Kongen, der nu ikke en gang kunde faa sit Tilgodehavende var villig til forskellige Indrømmelser og tilbød at overtage et Parti Silkevarer paa Klædekammeret. Det skulde forsøges at sammenkalde de fornemste Købmænd og Kræmmere i Landet og faa dem til at købe Varer og betale Pengene i Kongens Rentekammer imod, at Indførselen igen blev given fri. Det kunde ogsaa tilstedes Johan de Villum efter hans Tilbud at vedblive med at underholde 8 til 10 Silkevævere, ligesom man skulde bevæge andre Købmænd, som handlede med Silke, til at antage 2 eller flere Mestre „paa det samme Haandværk og Manufactur, som med saa stor

vor Bekostning og Skade er stiftet, ikke aldeles skulde igen nedlægges, men at det dog efterhaanden kunde udi Riget plantes og faa Fremgang".

Men alt var forgæves, Foretagendet stod ikke til at redde, og i 1627 skrev Christian den Fjerde fra Stade:

„at Statholderen skal have Indseende med de Silke-
„boder, at de ikke forfalder, thi med Guds Hjælp
„vil det atter lykkes at besætte dem engang igen
„med slige Folk, som de er bygget til.

Dette Haab gik dog ikke i Opfyldelse, og efter dette mislykkede Forsøg maatte Kongen selv overtage samtlige Bygninger. 1627 solgte Kongen allerede et af Husene, og afhændede dem efterhaanden alle; i nogle af dem indrettedes Conventhuset, den kjøbenhavnske Fattigstiftelse, hvorfra Almisseuddeling foregik. Den 29de Marts 1630 skænkede Kongen „til den Ordinanses Brug, som om de Fattiges Underholdning gjort er" 3 Vaaninger og Boder paa Hjørnet af Silkegade og Pilestræde. Kort efter købtes videre af Kongen fire grundmurede Vaaninger til i Silkegade for 2000 Rdl. og nogle Aar senere en Gaard i Pilestræde op til de af Kongen givne Boder for 3000 Rdl. Disse af Kongen skænkede Bygninger, nuv. Nr. 17 i Pilestræde og Nr. 10 i Silkegade kaldtes „Conventhuset", i Begyndelsen

Domus Misericordiæ,

men det gamle Navn „Silkehuset" bevaredes dog længe, og endogsaa i Forordn. af 24de Septb. 1708 kaldtes Gaarden „Silkehuset".

Over Indgangen var anbragt Kongens Vaaben og Indskriften:

D. O. M. P.

Sacra domus, quam Ser. Christianus IV Rex Daniæ consecravit pro recta curatione Pauperum Hafniensium inchoata Calendis Maij Anno J. Ch. CICDCXXX

Regna firmat pietas.

Stenen var skænket af Raadmand Anders Olufsen og Indskriften indhugget af den kgl. Bygmester Hans Stenvinkel. Bygningens Bestemmelse var, at her kunde hver

Uge Lemlæstede, Svage eller gamle Folk, der ikke kunde fortjene deres Brød, og de fattige Skolebørn fra Vor Frue Latinskole, hvilke nu ikke længer maatte gaa om og tigge, hente Penge og Brød. Syge og Husarme, der skammede sig ved selv at forlade deres Hus, fik Almisse tilsendt ved Stodderfogderne eller „beskedenlig" ved en god Mand i Huset; de Fattige, som kunde arbejde, fik Arbejde anvist, men de Fattige, som kunde bevise, at de ikke ved Arbejde kunde fortjene Brødet til sig og Familie uden Almisse samt umyndige, faderløse Borgerbørn under 14 Aar skulde melde sig til Fattigcommissionen paa Conventhuset, og der lade sig indskrive til Almisse; fattige Børn sattes til de Fattiges Skolemester.

Paa Conventhuset opbevaredes de Fattiges rede Penge, Protokoller og Regnskaber i svære Kister, her var Oplag af Naturalforplejning, Øl, Smør, Kød, Brød, Ærter, Gryn etc. En Husvært havde Opsigt med Spindingen og Vævningen, Indkøbene m. m., en Conventskriver førte Bøger og Regnskaber. Det var meget betydelige Pengemidler, som stod til Conventhusets Raadighed, ikke blot de ældre Kapitaler saavel som Husleje og Jordskyld af de Fattiges Ejendomme, men ogsaa Tavlepenge fra Kirkerne og den saakaldte Kvartalsalmisse, en systematisk Indsamling blandt alle Stadens Indbyggere, hvilken i det første Aar endog indbragte 31,000 Kr. i vore Penge samt endelig Gaver.

Conventhuset forblev her, indtil det almindelige Hospital var opbygget i 1769, da Conventhuset blev bortsolgt og afstod af sine Midler 26,212 Rdl. til Vajsenhuset imod, at dette efterhaanden optog Conventhusets forældreløse Børn.

Hvad nu selve Gadenavnet angaar, er det interessant at lægge Mærke til de mange forskellige Maader, dette er stavet paa i gammel Tid, saaledes forekommer i

1627 Selckegaaden
Silckegaaden
1629 Silckegadenn
1634 Silckeweuergaade
Silckeweffuer gaade

1661 Silche Gaden
Silchegaeden
1668 Silche gadenn
Silchegaaden
1730 Silcke Gaden.

Ved Bybranden i 1728 nedbrændte den nordlige Side undtagen Hjørnet af Pilestræde, men ved Ildsvaaden i 1795 blev Gaden skaanet i sin Helhed.

I de svundne Aarhundreder er der idelig sket Forandringer i Silkegade, men da navnlig i den sidste Menneskealder, hvad Beliggenheden klods op ad det nye Citykvarter nødvendigvis maatte medføre. Det var rene økonomiske Bevæggrunde, som foranledigede denne Generaludluftning til „City", hvorved Bygningerne i gamle Kristenbernikovstræde og Terrainet deromkring uden Barmhjærtighed blev jævnet med Jorden og uvurderlige Minder om svundne Tiders Kultur og Kunst gik dermed til Grunde, gamle Huse, der var saa langt rigere og skønnere end de Erstatninger, vi fik i de nye, med Sten- og Jernkonstructioner, med vældige Glasvægge og Storstadssnit, Kulissefacader og Spir, som her opførtes i Huj og Hast, og først og fremmest skulde de hypermoderne Forretningskrav gennemføres; saa stærkt gjorde de mercantile Interesser sig gældende ved Raseringen af Byens gamle Indre, at man glemte at tage tilbørligt Hensyn til Stil og Skønhed. Nyt Praleri søgte at overfløje gammel Jævnhed, man byggede op uden mindste Harmoni mellem de anvendte Stilarter, og Architecturen taler her et sandt Babelsprog.

Den nye Tid foer frem med Voldsomhed, viste ingen Skaansel, slog om sig til højre og venstre, rev ned og byggede op, Byggespeculanter og Projectmagere hoppede og sprang, jo mere man rev ned. Byggelysten boltrede sig i de forskelligste Experimenter uden Fællesstræben i Stil og Anlæg, og de nye Modestrømninger brødes mod hverandre i løssluppen Concurrence. Der var ikke Tid til at tænke, der maatte handles, og naar de gamle Rønner kunde omsættes i klingende Mønt, maatte deres architectoniske Ejendommeligheder og byhistoriske Minder ofres.

Saadan gik det, da man banede Vej for Citykvarteret, og paa lignende Maade bar man sig ad, da man tog Silkegade under Behandling. Denne Gade, som hidtil havde ført en forholdsvis rolig og stille Tilværelse med al sin gammeldags Hyggelighed til Gade og Gaard, blev trukket med ind i den Hvirvelstrøm, som City havde sat i Bevægelse, og den nye Tids nedbrydende Tendenser fik her nogle travle og anstrængende Aar, i hvilke de gjorde kort Proces med det ene gamle Hus efter det andet. Som Aarene gik, mistede Silkegade paa denne Maade mere og mere af sit gamle Fysiognomi, og fik det nye Handelskvarters Præg over sig, idet nye og moderne Bygninger à la City-kolosserne afløste de gamle jævne Borgerhuse.

Silkegade har i en Menneskealder staaet i Forvandlingens Tegn, det Nye vilde med Vold og Magt det Gamle til Livs, og det nyttede kun lidet at stritte imod i den haabløse Kamp.

Af Fortidens Silkegade blev der til Slut kun tilbage et Par af de gamle Ejendomme midt i Gaden, som endnu pranger med deres høje Stuebutikker og Kælderforretninger, og ved deres Stilarter og forældede Indretninger Etagerne igennem er et kært, synligt Minde om svundne Tiders Silkegade, og staar som skarpe Modsætninger til alt det nye og prunkende, der er rykket ind paa Livet af dem.

Paa den modsatte Side af Gaden ligger „Bikuben"s prægtige og stilfulde Ejendom, der er Gadens fornemste Pryd.

I den af Kraks Vejviser udgivne værdifulde Bog „Minderige Huse", som giver interessante Oplysninger om, hvilke kendte og ansete Personligheder, der har boet i Kjøbenhavn i Tidsrummet 1770/1870, anføres under Silkegade:

Nr. 5. Gyldendal, 1777—87 (1777 Boghandler, 1784 tillige Agent).
Schwarz, 1778 & 1782, Acteur.
„ 13. Carstens, 1795—96, Geheimeraad.
Müller, P. E., 1802—05 (1802 Professor, 1804 tillige Dr. theol.).

de Meza, C. J., 1828—38, Captain i Artilleriet.
Marstrand, W., 1842, Kunstmaler.
Winther, Chr., 1854, Professor.

Nr. 4. Spengler, 1770—76 (1770 adjungeret Kunstkammer Forvalter, 1772 Kunstkammer Forvalter).
„ 6. Sølling, 1784—86, Søelieutenant.
„ 8. Spengler, 1777—1807, Konst Kammer Forvalter, 1793 tillige Kunstdrejer.

Samtidig med at det nye Handelscentrum gav Stødet til Silkegades nye Bebyggelse, tilførte det ogsaa Gaden en stadig stigende Trafik og Færdsel ned til Hovedaaren Kjøbmagergade, men da denne alt længe har været overbebyrdet med Trafik og Færdsel af enhver Art, maa Silkegade lægge for som den første Sidegade fra Amager Torv og modtager Dag ud og Dag ind en betydelig Del af den Trafik, som den overfyldte Kjøbmagergade trænger saa haardt til at befries for. Fra begge Ender af Silkegade strømmer det til med Kørende og Gaaende. Kjøbmagergade og City skal nok sørge for, at Silkegade faar rigelige Tilførsler af Trafik, ja til Tider mere end den kan overkomme.

Vel er Silkegade bleven en overordentlig livlig Handelsgade med nye flotte Ejendomme og store Butikker, og electrisk Lys og Asfalt har forlængst holdt sit Indtog, og det gamle Gadebillede er næsten forsvundet, men endnu lever Gadenavnet og minder os om hine fjærne Tider, da Silkevæverne arbejdede her flittige i deres Værksteder, og som dette Navn trofast har fulgt Slægt efter Slægt, søger det fremdeles at have det saa hyggeligt som muligt med sin Historie og Minder mellem de nye Huse og de nye Mennesker.

Tidligere udkommet af samme Forfatter:

CHRISTIANS KIRKE,
NYHAVN,
NIELS HEMMINGSENS GADE,
KNIPPELSBRO,
DYVEKES GAARD,
KJØBMAGERGADE,
KNABROSTRÆDE,
VESTERGADE,
LARSLEJSTRÆDE,
FARVERGADE,
HYSKENSTRÆDE,
KALKEBALLEN,
STORMGADE,
BADSTUESTRÆDE,
JERMERS TAARNET,
PEDER HUITFELDTS STRÆDE,
KONG FREDERIK DEN FEMTES RYTTERSTATUE 1. Del og 2. Del,
AMALIENBORG, 1. Del, 2. Del og 3. Del.
BRÆDDEHYTTEN,
VOGNMAGERGADE,
VANDKUNSTEN,
FRIHEDSSTØTTEN,
SANCT GIERTRUDS STRÆDE,

samt

KJØBENHAVNS HOF- OG SLOTSKIRKE.

KR. ERIKSEN, PR. JØRGENSGADE 5